

Enskild motion

Motion till riksdagen 2015/16:2360

av Annika Qarlsso (C)

Stabila spelregler för småskalig vattenkraft

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra definitionen ”urminnes hävd” med anledning av tillsynen av småskalig vattenkraft enligt miljöbalken och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör presentera förslag på hur, på ett modernt och samhällsekonomiskt effektivt sätt, alla tillståndspliktiga vattenverksamheter kan omprövas för att få tillstånd i överensstämmelse med de miljökrav som ställs i miljöbalken och EU-rätten och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att systemet ska utformas så att miljömål, äganderätt, energiproduktion och kulturhistoriska hänsyn förenas på ett hållbart och rättssäkert sätt och att det beaktar olika anläggningars förutsättningar, befintliga äldre tillstånd och tillståndsprövningens och åtgärdernas eventuella ekonomiska konsekvenser för enskilda verksamheter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att till dess att sådana regler är på plats bör ett tillfälligt stopp, ett moratorium, för ny- och omprövning av befintliga mindre vattenverksamheter införas och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Situationen för småskalig vattenkraft är turbulent och oviss. Den är under granskning från många olika håll. Dels är det vattenverksamhetsutredningen, dels åtgärdsplanerna med anledning av vattendirektivet, men det som är mest akut för många små vattenkraftsägare är tillsynen kopplad till miljöbalken som länsstyrelserna gör.

Enligt miljöbalken är all vattenverksamhet, såsom dammar, kraftverk, avvattnings etc., tillståndspliktig. En mycket stor del (98 %) av pågående verksamhet är dock reglerad med stöd av äldre lagstiftning; 1918-års vattenlag, 1880-års vattenrättsförordning, landskapslagar, kungliga privilegiebrev eller urminnes hävd. Det rör sig om cirka 7 000 dammar och vattenkraftverk. De har tillstånd, men inte i enlighet med miljöbalken. Vattenkraft är förnybar energi, arbetstillfällen på landsbygden och kulturhistoria. Rätt agerat så finns möjlighet att miljösäkra, utveckla och öka elproduktionen från dessa anläggningar. Det är inte vad som sker nu.

Miljööverdomstolen fastslog i domar 2012 att tillstånd utfärdade med stöd av äldre lagstiftning utgör en rätt att nyttja ett visst vattendrag men kan inte jämföras med ett tillstånd enligt miljöbalken. Länsstyrelsen har efter det krävt att de som bedriver vattenverksamhet ska ansöka om tillstånd enligt miljöbalken, så kallad nyprövning. Att skaffa sådana tillstånd är en omfattande och mycket kostsam process, och kan leda till krav om rivning eller omfattande nya krav på verksamheten. Frågan som ägare av ett litet kraftverk ställs inför är om det är värt eller ens möjligt att fortsätta bedriva verksamheten. Det har av många upplevts att man berövas rätten till en verksamhet man redan bedriver och har bedrivit i generationer och möjligheten att driva den vidare. Kritik har även riktats mot att länsstyrelserna tillämpat reglerna olika och att man i delar av landet, bl.a. Västra Götaland, varit byråkratiskt hårdhänt. Nu finns en dom som leder i motsatt riktning i Mark- och Miljödomstolen i Vänersborg. Den är överklagad så den har inte vunnit laga kraft. Men man kan lugnt konstatera att det idag råder ett mycket osäkert läge som får stora konsekvenser för många som driver småskaliga vattenkraftverk eller har dammar. Därför vore det värdefullt att riksdagen tydliggör att verksamhet som bedrivs med stöd av urminnes hävd är att se som ett tillstånd, om än inte enligt miljöbalken. Det skulle förtydliga att det istället är omprövning som kan krävas på de många äldre vattenkraftverken, inte nyprövning.

Mycket kraft går nu åt till att få klarhet i om det är tillståndslösa verksamheter och därmed krävs nyprövning av verksamheterna eller om det är tillstånd som ska uppdateras och därmed omprövas. Nyprövning är oerhört kostsamma för dessa små företag. Om tillstånden istället omprövas i ett förenklat förfarande så kan branschens insatser istället koncentreras på motiverade miljöåtgärder på de platser de ger mest nytta. Det skulle vara ett samhällsekonomiskt effektivt sätt att uppgradera dammar och vattenkraftverk till de miljökrav som ställs i miljöbalken och EU-rätten.

Frågan om den småskaliga vattenkraften ställer ett antal allmänna och enskilda intressen mot varandra. Ägande- och förfoganderätten ställs mot behovet av miljöskydd, kulturhistoria och en rimlig och rättssäker process med en likvärdig tillämpning i hela

landet, vilket i sin tur i även står i konflikt med behovet av förnybar energi. Många ägare till småskalig vattenkraft står nu inför stora kostnader och konsekvenser, baserat på miljöbalken, trots att andra intressenter, exempelvis Kulturantikvarieämbetet, upplever att processen har gått så fort att ämbetet inte hunnit väga de kulturhistoriska värdena. Det är därför angeläget att man i omprövningarna tar hänsyn till både miljömål, äganderätt, energiproduktion och kulturhistoriska hänsyn så att det förenas på ett hållbart och rättssäkert sätt.

Det är både Vattenkraftsutredningen, åtgärdsplanerna med anledning av Vattendirektivet och tillsynen från länsstyrelserna som skapar osäkerhet och oro. Länsstyrelserna har hunnit olika långt i olika delar av landet och skillnaderna är stora. Det är därför rimligt att i dagsläget sätta stopp för prövningarna och låta regeringen pröva hur frågan ska hanteras för att ta hänsyn till fler av de värden som den småskaliga vattenkraften bidrar med, som idag inte ryms inom länsstyrelsernas prövningar mot miljöbalken. Den avvägning som tas fram skall utformas så att miljömål, äganderätt, energiproduktion och kulturhistoriska hänsyn förenas på ett hållbart och rättssäkert sätt och att det beaktar olika anläggningars förutsättningar, befintliga äldre tillstånd och tillståndsprövningens och åtgärdernas eventuella ekonomiska konsekvenser för enskilda verksamheter. Till dess att det uppnåtts bör ett tillfälligt stopp, ett moratorium, för ny- och omprövning av befintliga mindre vattenverksamheter införas.

Annika Carlsson (C)